Miasta

b. r.

a) Projekt do zdania prześw. Deputacyi dla Miast wyznaczonej podany

b) Projekt czyli zdanie do projektu od Deputacyi do Miast ułożone

c) Przełożenie potrzeby niektórych poprawek w projekcie Deputacyi dla miast &c.

PROIEKT
DO
ZDANIA
PRZESWIETNEY DEPUTACYI
Dla Miast wyznaczoney,
PODANY

MIASTA NASZE W KRAIACH RZEPLTEY.

Zapatruiąc się z żalem na upadek Miast w Kraiach Rzeczypospolitey, ktorych ślady pozostałe na ziemi, a pamiątka w Przywileiach Lokacyinych i nadawczych, świadczą: iż ich siedliska były niegdyś twierdze obronne Narodu, były składy i schronienia maiątkow Obywatelskich, były zbiory mieszkańcow u-

żytecznych daiących wartość urodzaiom Kraiowym, pomagaiących do pomnożenia bogactw Kraiowych przez ich obrot. Kiedy ſzukamy przyczyny tych ſmutnych odmian, poſtrzegamy ie widocznie w tym: Iż Prawa municypalne oſiadłościom mieyſkim ſłużące, tak iak oddzielnie Prawa Ziemſkie ſłużą oſiadłościom ziemſkim, traciły coraz z ſwoiey mocy, nie wſparte władzą Prawodawczą i Exekucyiną Narodową: Iż oſobom i familiom, ktorych urodzenie i powołanie do użytecznych profeſſyi w Miaſtach przeznaczyły, ubywało co raz na czci przyſtoyności, i poważeniu Obywatelſkim, iż naoſtatek przez naturalną w takim ſtanie rzeczy degradacyą, umnieyſzała ſię coraz liczba Obywatelow wolnych mieyſkiego powołania i ſtawała ſię przez to co raz mniey ſilną, mniey gorliwą, mniey ſpoſobną do oparcia ſię przypadkom publicznym, i ſpuſtoſzeniu w rewolucyach Kraiowych, mniey zdolną do podnieſienia ſię z upadku, a coraz bardziey ſtaiąc ſię nikczemną, ſtała ſię mniey dbałą o poprawę loſu ſwoiego. — Te uwagi ſprawiedliwe maiąc przed oczyma, a chcąc

podać rekę Miaſtom Naſzym, i zachęcić tak lud wolny Kraiowy, iako też Zagranicznych do oſiadania w nich; po roztrząśnieniu praw i Przywileiow przez Miaſta Koronne i Litewſkie przed Deputacyą od as Nwyznaczoną okazanych, uważywſzy co z nich użytecznego na przyſzłość wyiętym bydź może i potwierdzonym, co w naturze Miaſt, to ieſt ſiedliſk Obywatelſkich w ieden obręb zbliżonych do ich bezpieczeńſtwa i ſzczęśliwości potrzebnym bydź może, naſtępuiące względem Miaſt i Mieſzczan w Kraiach Rzeczypoſpolitey ogolne, trwałe i nieporuſzone czyniemy ,poſtanowienie.

Wſzyſtkie Miaſta Koronne i Litewſkie Przywileiami Lokacyinemi poprzednikow Naſzych Krolow Polſkich i W. X. Litewſkich nadaniem ziemi na oſadę erygowane nie wyłączaiąc tych ktore zatraconych *Injuria temporum* Przywileiow okazać nie mogły, uznaiąc bydź zgromadzeniem ludzi wolnych, a ziemię w Miaſtach przez nich oſiadłą takoż wſie i Territoria gdzie iakie ſą Przywileiami do ktorych Miaſt przyłączone własnością dzieziczną do ſpołeczności

A 2

tychże Miast należąca, wszystkie Przywileie Lokacyine Miast w tey mierze zachowuiemy. Tym zaś Miastom ktorych Przywileie przypadkami zaginęły, za dowiedzieniem ich bytności Dyploma *Renovationis* z nadaniem ziemi, iaka w aktualnym dzierzeniu zaymuią, wydamy.

A iako też Miasta wolne dla wewnętrznego między Obywatelami Rządu i Sądu, maią nadane sobie Prawa Municypalne i Juryzdykcyą w granicach Miasta też Prawa exekwuiącą, tak ie przy tychże Prawach Municypalnych i Juryzdykcyi właściwey zachowuiąc, z pod wszystkich inney natury Juryzdykcyi, iakie są Trybunalskie, Ziemskie, Grodzkie, Woiewodzińskie, Sarościńskie, Zamkowe wyimuiemy i wyłączamy: i w tey mierze Miasta wolne przy Przywileiach własnych zostawuiąc, wszystkie Konstytucye i zwyczaie przeciwne tym Przywileiom znosiemy i uchylamy.

Obieranie własnego Magistratu i Rady przez Obywatelow Miasta, iako iest

cechą wolności, tak przy tey wolności, zostawuiąc Miasta Nasze, ażeby same obierały Magistratury swoie, według Praw Municypalnych, tudzież wolnie ustawiały Wielkierze czyli Plebiscita lokalne do porządkow wnętrznych stosuiąc, mieć chcemy i w tey mierze Przywileie im nadane zostawuiemy.

Staie się to odmianą rzeczy Ziemskich, iż mieysce iakie w Kraiach Rzeczypospolitey szczęśliwym położeniem ściągnie do siebie osadę ludzi wolnych, ktorzy pomnożeniem przez handel, rękodzieła lub inne godziwe zarobki maiątkow swoich, dadzą mieszkaniu swemu przystoyną postać Miasta; w takowym zdarzeniu ieżeli ziemia na ktorey ta osada zbierze się, nie iest Ziemskim Prawem komu należąca, My Krol takowey osadzie Dyploma *Erectionis* Miasta nowego z nadaniem ziemi i Prawa Municypalnego wydać mamy. Jeżeli zaś takowa osada zbierze się na gruncie Ziemskim Dziedzicznym, lub gdzie iuż iest zebrana i zamieszkana, nie inaczey iak za żądaniem i prożbą właściciela Ziemi Dyploma Erekcyi i Prawa

Municypalnego Mieyſkiego z ubeſpieczeniem Kondycyi przez tegoż właściciela z osadą umowionych, wydać będziemy mogli.

Ponieważ nic bardziey zachęcać nie może do osiadania w Miaſtach Rzeczypoſpolitey ludzi użytecznych iak wolność i bezpieczeńſtwo osobiſte, przeto Prawo: *neminem captivari niſi jure victum permittemus*, dotąd Osobom Szlacheckiego tylko urodzenia ſłużące do osob urodzenia mieyſkiego ze wſzyſtkiemi tegoż Prawa warunkami rozciągamy.

Appellacyą od Sądow Magiſtratowych wſzyſtkich Miaſt do ſądow Naſzych Zadwornych, *reſpective* Koronnych i Litewſkich tudzież *ſorum* w tychże Sądach Zadwornych dla ſpraw między Obywatelami i Miaſtami lub Magiſtraturami Miaſt i dla wſzyſtkich ktore ſię do Miaſt ſtoſuią zachowuiemy.

Dobro powſzechne Miaſta każdego, to to ieſt: ſprawiedliwość, obfitość, wygody, ochędoſtwo, ſpokoyność beſpieczeńſtwo, rowną ſprawuią ſzczęśliwość Obywate-

lom wszystkim, osiadłość gruntową w Mieście maiącym iakiegokolwiek oni są urodzenia i powołania, rownie prowadzą do maiątkow i pomagaią do pomnożenia bogactw Kraiowych; w tym względzie zaymuiąc ogolność Miasta każdego, mieć chcemy ażeby rownie wszyscy bądź Szlacheckiego bądź Mieyskiego Urodzenia ludzie ktorzy maią possessye w Mieście, iakiegokolwiek są dostoieństwa, powołania, professyi, religii, Prawo Mieyskie Municypalne. w Miastach w ktorych maią swoie possessye przyimowali i pod nim zostawali. Przyięcie Prawa mieyskiego czynić się ma w następuiącey formie: Iż każdy właściciel gruntu w Mieście lub domu stawiaiąc się przed Magistratem obecnie lub przez Plenipotenta lub przez pismo uczyni oświadczenie w słowach „ Ja „ N. Nayiaśnieyszemu Krolowi i Rze- „ czypospolitey wierny, Prawu Municy- „ palnemu i Zwierzchności Miasta N. „ ktorego iestem Obywatelem podległy „ będę, co przyrzekam i zaręczam za „ siebie i następcow moich pod hono- „ rem i sumieniem „ Po uczynionym takowym oświadczeniu ma się zapisać

lub bydź zapiſanym w Xięgę Obywatelow Miaſta.

Wſzyſcy Obywatele Miaſta, ktorzy maią poſſeſſye iakiegokolwiek ſą urodzenia, powołania, profeſſyi, Religii (oprocz Żydow) maią prawo bydź obranemi do urzędow Mieyſkich, wolność poſzukiwania wſzyſtkich zyſkow, z poſſeſſyi, z handlu, rzemioſł i profeſſyi wypływaiących, a oſoby urodzenia Szlacheckiego wchodzące w Prawa Municypalne i ſprawuiące profeſſie mieyſkie nie maią utracać zaſzczytu urodzenia ſwego i prerogatyw do niego przywiązanych, co uznaiąc podnoſiemy wſzyſtkie Prawa ninieyſzey uſtawie przeciwne.

Ponieważ Oſoby urodzenia Szlacheckiego mocą ninieyſzego Prawa w część ſkładaiacą ogoł Rządu Municypalnego w Miaſtach wchodzić maią, więc reaſſumuiąc w tym artykuł 34. Konſtytucyi 1550 R. ażeby rownie z poſſeſſyi ſwoich rownie iak inni Miaſt Obywatele, obowiązkom, ſkładkom na potrzeby publiczne Miaſta podatkom Skarbowym

Rzeczypospolitey podlegali, mieć chcemy i ustanawiamy.

Z tegoż powodu otworzonego wstępu Osobom urodzenia Szlacheckiego do posiadania Magistratur Mieyskich i sprawowania spolnie z osobami Mieyskiemi Juryzdykcyi Rządowych i sądowych Miasta wnosiemy, iż pod takową Juryzdykcyą zostawać maią z possessyi swoich i z Osob w sprawach uczynkow w Mieście pod Juryzdykcyą stałych, od ktorey ludzie żadnego urodzenia, kondycyi powołania wyłączać się nie mogą, rownie iak i z pod Juryzdykcyi Ziemskich Grodzkich i innych Kraiowych wyłączać sie nie powinny osoby Mieyskiego urodzenia z uczynkow stałych za lokacyą gruntow Mieyskich.

Opatruiąc to, ażeby kapitały i maiątki ruchome ludzi Mieyskiego urodzenia zaięciem handlow lub rękodzieł po rożnych Kraiach rozrucone miały cel pewny okazany zbierania się w Kraie Rzepltey, iak Osobom Szlacheckiego urodzenia iest wstęp wolny otwarty do possessyi dziedzicznych w Miastach tak na-

wzaiem Osobom urodzenia Mieyskiego daiemy wolność possydowania dziedzicznie Dobr Ziemskich przez sukcessye lub nabycie, także Dobr Krolewskich z obowiązkiem podlegania podatkom, powinnościom i Juryzdykcyom właściwym tychże Dobr, przyimuiąc w tym zupełnie dla Korony Konstytucyą 1775 *titulo* Sposob zaludnienia i wyprowadzenia summ &c. Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu służąca.

Do żadnych wszakże prerogatyw samemu urodzeniu Szlacheckiemu zachowanych z possessyi takowych Dobr osoby urodzenia Mieyskiego należeć nie mogą.

W Stanach w ktorych powołanie, zdatność i zasługi otwieraią Obywatelom sposob życia i nadzieie nadgrod, pozwalamy Osobom urodzenia Mieyskiego ubiegać się o mieysca i stopnie i one posiadać, iakie są w stanie Duchownym, Prelatury w Kollegiatach, Kanonie Doktoralne tudzież wszełkie inne *beneficia curata & simplicia sæcularia vel regularia*, Probostwa, Opactwa klaustralne, w sta-

nie zaś żołnierſkim, wſzelkie Rangi w Woyſku, także w poſługach Skarbow i Dykaſteryow innych oboyga Narodow, na iakie ſobie kto zaſłuży, drogą zdatności i dawności ſłużby.

Reaſſumuiąc dawne Przywilęie, mocą ktorych Miaſta znacznieyſze w Kraiach Rzpltey wyſłały Poſłow na Seymy i na wſzyſtkie Ziazdy publiczne Narodowe, oraz zamykaiąc też Przywileie w obrębie przyzwoitości i ſprawiedliwości, ktorą bydź rozumiemy w tym, ażeby Miaſta tak co do mocy Prawodawczey iakoteż co do władzy exekucyiney w materyach do Miaſt ſtoſuiących ſię mogły *active* dawać ſwoie zdania, uſtanawiamy aby Miaſta znacznieyſze z każdey Prowincyi to ieſt: Krakow, Sandomierz, Lublin, Kamienic Podolſki, Zytomierz, Winnica, Łuck, Bielſk Podlaſki z Małey Polſki; Poznań, Warſzawa, Kaliſz, Piotrkow, Brześć Kuiawſki, Płock, Łęczyca, z Wielkiey Polſki; Wilno, Grodno, Kowno, Minſk, Nowogrodek, Brześć Litewſki, Pinſk z W. X. Litewſkiego za odebraniem od Nas przed Seymowym Uniwerſałem, każde po 2. Poſłow na Sey-

my umocowanych Instrukcyą tak co do interessow Miast Kraiowych w powszechności iako też co do interessow każdego Miasta, od ktorego są obrani i do potrzeb innych Miast im przyległych wysyłali. Ktorzy to Posłowie Miast mogą bydź obierani rownie z osob urodzenia Szlacheckiego iako i Mieyskiego, a pod Imieniem Posłow municypalnych, mieysca na Seymie mieć będą po Posłach Ziemskich. *Vocem activam* na Seymach mieć będą tylko w materyach uchwały podatkow z Miast, w rzeczach handlu wnętrznego i zewnętrznego Kraiowego i innych do Miast stosuiących się lub z niemi związek maiących: podług prawa Municypalnego, wyznaczeni także bydź maią do słuchania rachunkow Skarbowych i Kommissyi Pollicyi. W inszych zaś materyach *vocem activam* mieć nie będą.

W Kommissyach Skarbowych Rzpltey, w Kommissyach *vel* Kommissyi Municypalney po dwoch Kommissarzow w każdey, a w Sądach Naszych Zadwornych, żeby po 2. Assessorow od Miast zasiadać *cum activitate* mogli, mieć

chcemy. ktorych obierać będą Posłowie Municypalni na Seymie z Kandydatow w Mieście iakimkolwiek osiadłych bądź urodzenia Szlacheckiego, bądź Mieyskiego, sposobem obierania Kommissarzow przez Posłow Ziemskich opisanym. Do Kommissyow także Porządkowych w Woiewodztwach, Ziemiach i Powiątach obierani bydź maią Kommissarze Municypalni od Miast *respective* każdego Woiewodztwa, Ziemi lub Powiatu, czy to z Osob urodzenia Szlacheckiego czy Mieyskiego byle w Mieście possessyą maiących, po 4ch do każdey Kommissyi ktorzy do rezolucyi Rządowey i Jurydyczney w rzeczach Mieyskich należeć maią. W iakiey zaś kolei kadencyi ci czterey Kommissarze na Sessyach porządkowych zasiadać maią, też Kommissye Porządkowe ułożą.

Prowadzenie handlu, sprawowanie wszelkich rękodzieł oraz poszukiwanie pożytkow w Miastach z propinacyi i wszelkiego obeyścia z przepisu praw Municypalnych i Przywileiow, iako iest rzeczą Mieszczan właściwą, tak przy tey własności Miasta wszystkie i Mie-

ſzczan z wyłączeniem tych ktorzyby prawa Mieyſkiego nie mieli na zawſze zachowuiemy.

Gdy po uſtałym ſzaſunku, Dobrami za Krolewſkie mianowanemi, tychże Dobr a zatym i Woytoſtw dotąd Miaſtom nieinkorporowanych po Miaſtach będących urządzenie Kommiſſyom Skarbu Koronnego i Litewſkiego polecone zoſtało, przez wypuſzczenie zaś Woytoſtw Juryzdykcyonalnych po Miaſtach za Licytacyą takie Oſoby do poſſeſſyi onych przyśćby mogły, ktoreby do adminiſtrowania ſprawiedliwości w Mieście niebyłyby zdatnemi, Woytowie zaś z pierwiaſtkowey lokacyi dla tego funduſzami opatrzeni zoſtali, aby z nich potrzebne ku adminiſtrowaniu ſprawiedliwości wydatki znoſili; przeto iżby z takowych licytacyi nieprzyzwoitości po Miaſtach a ztąd uciążliwości dla Mieſzczan nie wyniknęły ſtanowiemy: Iż *poſt deceſſum* Woytow teraznieyſzych Woytoſtwa za przywileiami poſiadane i ich funduſze w Miaſtach na licytacye wyſtawione nie będą, lecz Magiſtraty ſpoſobem o Elekcyach Urzędnikow Mieyſkich przepi-

ſanym, Woytow bądź Szlachty tey ktora prawo Mieyſkie przyimie, bądź z Mieſzczan rożnych do adminiſtrowania ſprawiedliwości obierać będą. Prowentami także Woytoſtw, Luſtracyami opiſanemi Magiſtratury zawiadywać będą z ktorych połowa intraty podług świeżo poſtanowionego Prawa do Skarbu Koronnego i Litewſkiego w Ratach zwyczaynych, druga zaś połowa na potrzeby utrzymowania po Miaſtach ſprawiedliwości obracana bydź powinna.

Chcąc dążyć coraz bardziey do wydoſkonalenia rządu Municypalnego w Kraiach Rzpltey, a uważaiąc że Prawa Municypalne dotąd Miaſtom Naſzym nadane i z natury ſwoiey ſą prawa exotyczne i przez dawność wiekow i odmianę rzeczy do ktorych ſię w dziſieyſzym wieku te prawa ſtoſować maią, potrzebuią przeyrzenia, roztrząśnienia, odmian, mieć chcemy ażeby Deputacya Municypalna wyznaczyła Oſoby z prywatnych przeyrzałe a światłem i cnotą znakomite, bądź urodzenia Szlacheckiego bądź Mieyſkiego, ktoreby z tych Praw Municypalnych uformowały Statut Kra-

iowy Municypalny odmieniaiąc, przydaiąc, uymuiąc i Nam takowy Statut na Seym da Bog przyſzły do approbaty podały, ktory nie przod brać będzie mogł exekucyą, iak po otrzymaney takowey Seymowey approbacie. Taż ſama Deputacya opiſze obowiązki i ſtopnie wſzyſtkich Urzędow Municypalnych, ktore będą tey powagi i mocy iak gdyby co do ſłowa w ninieyſzą konſtytucyą wpiſane były.